

Golf in De Beemster

oktober 2000

**ontwerp voor een nieuw type golfterrein
in een beschermd landschap**

in opdracht van
Golfvereniging Beemster

mede mogelijk gemaakt door
Stichting Fonds voor Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst

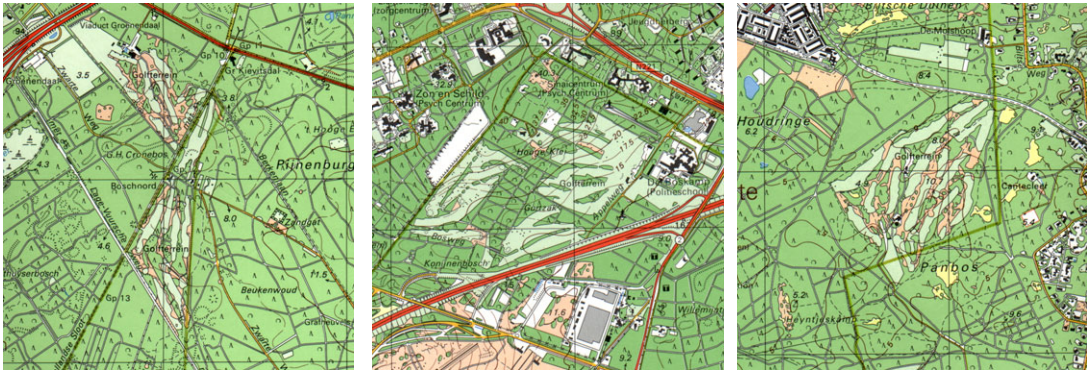
Golf in de Beemster

Landscape Architects for **SALE** Stedebouw Architectuur Landschap Ecologie
Nieuwe Kerkstraat 119 1018 VJ Amsterdam 020-6244226 (t) 020-6244228 (f) www.la4sale.nl mail@la4sale.nl

Golf en Landschap

Op dit moment is golf de meest beoefende sport ter wereld. Toch is de golfbaan een omstreken ruimtelijke ingreep in het landschap. Een golfbaan gaat ten koste van het landschap is de algemene visie, en helaas gaat dat voor veel golfbanen ook op. In droge gebieden krijgt het landbouwgewas soms niet genoeg water omdat de naastgelegen veel lucratievere golfcourse intensief beregend moet worden. Waar een potje hockey slechts een grasveldje van 50 x 100 meter nodig heeft, beslaat een golfbaan tientallen hectares grond die vaak worden omgevormd tot een inert ‘centerparksachtig’ gebied.

Veel golfbanen hebben geen enkele relatie met hun omgeving. De meeste golfterreinen lijken ook op elkaar, Amerikaanse meadows of stukjes Schotse Hooglanden gekopieerd in willekeurig welke setting. Ze liggen als ‘meteorieten’ in het landschap. Dit is zeker niet altijd zo geweest. Bij bestudering van de geschiedenis blijkt dat deze verschijningsvorm van het golfterrein tegengesteld is aan de oorsprong en de natuur van de sport.

Uit het bos gehakte fairways als ‘houtwormgangen’.

Eén van de meest voorkomende typen banen in Nederland; een (aan-geplante) massa bomen met uitgespaarde fairways. In het bos wellicht heel natuurlijk, in andere, open landschappen benauwend en ongepast.

Parkachtige boombeplanting in open polderlandschappen.

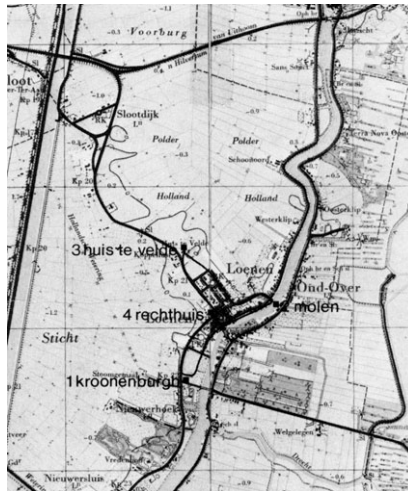

Kamers volkomen van het landschap afgescheiden.

Golf en geschiedenis

Men weet niet precies waar en wanneer Golf is uitgevonden, maar de eerste verwijzingen naar het spel in de geschiedenis komen uit Nederland.

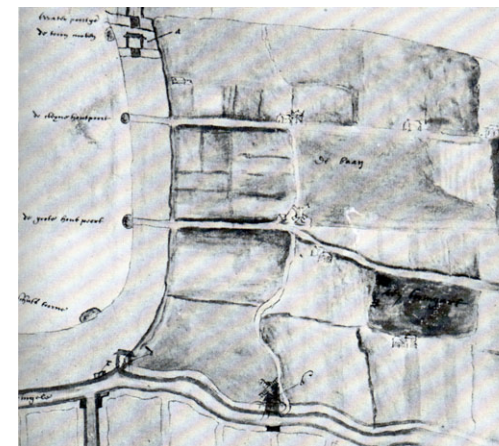
In 1297 werd in Loenen aan de Vecht als festiviteit bij de berechting van de moordenaars van Graaf Floris de Vijfde een spel 'Colf' gespeeld. Met houten 'clubs' en houten ballen speelde men een parcours van 4 'holes' vanaf het gerechtsgebouw via kasteel Kronenburg (het voormalig bolwerk van de moordenaars), de molen, Huis te Velde en weer terug tot aan het gerechtsgebouw. Met de laatste slag werd de bal niet in een gaatje geput, maar tegen de deur van elk gebouw geslagen. Deze eerste 'golfcourse' was een soort ceremoniële tocht in het landschap.

Early "golfer" from a 1384 Flemish manuscript

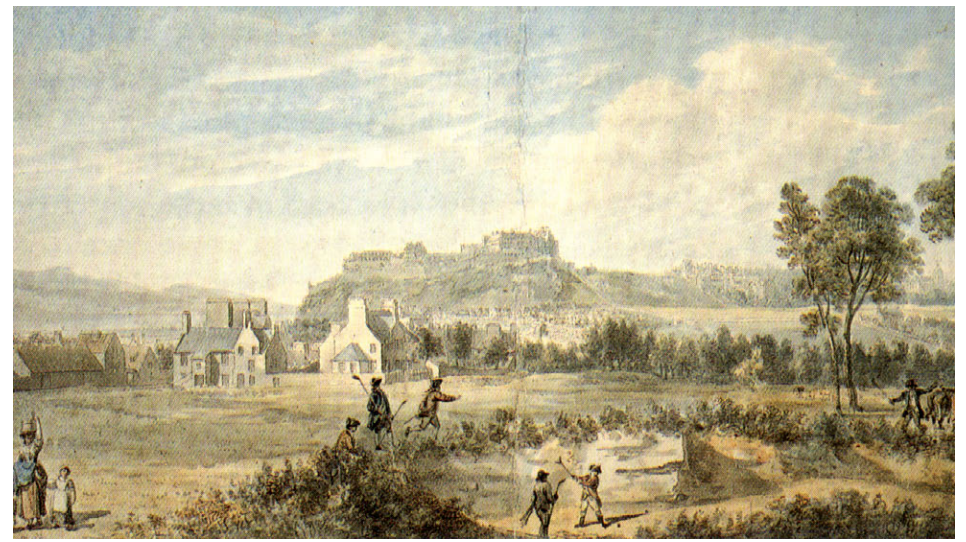
Golf werd toen vooral in de steden gespeeld zo blijkt uit geschriften uit die tijd. In verordeningen werd het spelen van golf verboden of gereguleerd in verband met de schade en overlast die de rondvliegende houten ballen in de stad veroorzaakten. Kapotte ramen, gewonde mensen en geluidsoverlast tijdens de kerkdienst moesten voorkomen worden met hoge boetes en bijzondere straffen als het ter plekke inleveren van kleren. Het populaire spel was echter onstuitbaar en al snel zag men in dat verplaatsing naar buiten de stad de enige mogelijkheid was.

Haarlem kreeg in 1390 van Graaf Albrecht van Holland als dank voor bewezen diensten een veld buiten de stadsmuren toegewezen als speelveld met eeuwige rechten. Deze voor die tijd moderne vorm van plannen (in feite een erg vroege voorloper van het bestemmingsplan) leverde 's werelds eerste publieke golfcourse op met gemaaid gras (ook de maairechten waren geregeld).

In latere teksten en vanaf 1500 ook in afbeeldingen blijken de pogingen de golfers de stad uit te werken geslaagd en wordt golf vooral pal buiten de stad in het ommeland gespeeld. Afhankelijk van de omgeving speelde men tussen de koeien in de wei, in de duinen, op de hei, in de boomgaarden of bij de plassen. Elk landschap leverde zijn eigen charme en sfeer en tevens zijn eigen hindernissen. Molens, bomen, sloten, plassen, hooibalen, struiken en schuurtjes vormden afwisselende obstakels waaromheen gespeeld moest worden.

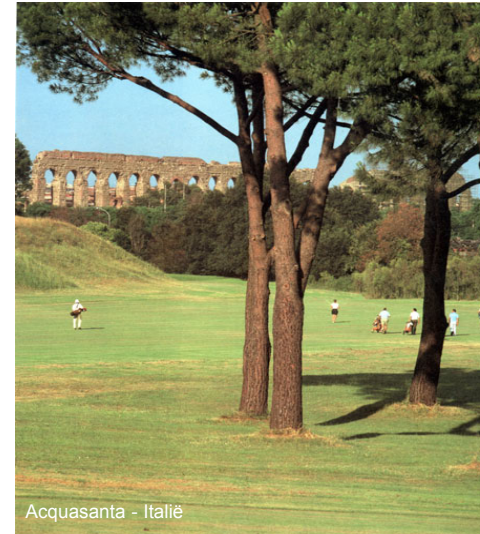
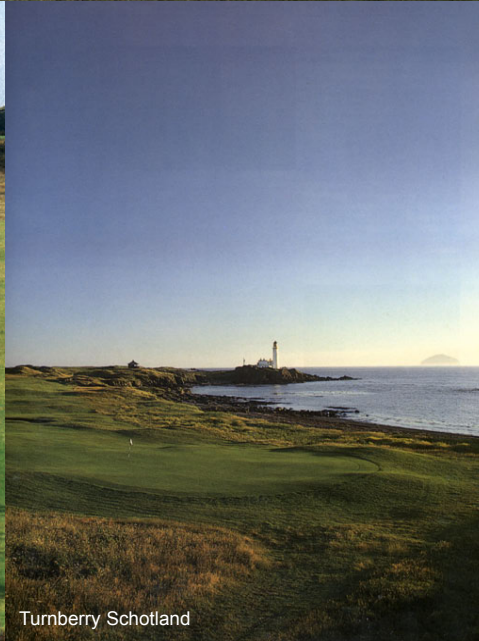

Golf is landschap

Golf ontwikkelde zich tot een sport die geen beslag legde op de ruimte maar het landschap juist respecteerde zoals het het aantrof. De gebiedseigen kenmerken werden ingezet om 'de baan' moeilijker te maken en de charme van het spel te vergroten. Elk golfterrein was anders. De golfbaan was niet ingepast in het landschap, maar wás het landschap.

Enkele van de allermooiste golfcourses in de wereld laten zien dat dat ook vandaag de dag nog zeer goed mogelijk is. Het is juist daarom dat deze vaak moeilijke banen met hun zeer specifieke landschap en bijbehorende hindernissen tot de populairste courses van de wereld behoren.

Golf en toekomst

Golf neemt steeds verder toe in populariteit en doordat meer mensen de sport beoefenen wordt het minder elitair. In plaats van een dure netwerkplek voor ‘old boys’, een plek om exclusief te eten of rijkdom te tonen wordt het golfterrein een plek waar je gewoon sport bedrijft en geniet van de omgeving. Daarom zijn meer golfterreinen nodig, maar vooral ook andere golfterreinen. Terreinen die gewoon weer een natuurlijk onderdeel zijn van het landschap. In de toekomst heeft in Nederland elk landschap zijn eigen type golfterrein. Een reis langs de golfbanen wordt dan een reis door verschillende landschappen. Deze ontwikkeling kan tegelijk economisch en ruimtelijk bijdragen aan het leefbaar houden van het landelijk gebied..

De toekomstige golfbaan Vrederust wordt zo’n ‘golfterrein nieuwe stijl’. De omstandigheden zijn hiervoor bij uitstek geschikt. Er is behoefte aan een nieuwe golfbaan in de regio. De initiatiefnemers zijn uitdrukkelijk op zoek naar een no-nonsense golfterrein met lage entreegelden voor gewone mensen. De exploitanten zijn boeren op zoek naar nieuwe gebruiksmogelijkheden voor een deel van hun land om het landbouwbedrijf zelf in stand te kunnen houden. Het landschap is de Beemster, een ongekend mooi agrarisch productielandschap met een rijke cultuurhistorie en onderdeel van de UNESCO werelderfgoedlijst. Als er ergens een begin gemaakt kan worden is het hier.

Het wordt een echte Beemster Golfbaan.

De Beemster

Toen in de 17e eeuw de Amsterdamse kooplieden van gekkigheid niet meer wisten wat ze met hun in deze Gouden Eeuw verdiende geld moesten doen, begonnen ze in landaanwinningprojecten te investeren. In 1612 viel de Beemster droog. Het land werd op een logische maar evenzeer bewust mooie manier verkaveld. De 'projectontwikkelaars' van de Beemster waren in die tijd wel degelijk zeer goed op de hoogte van de toen geldende renaissancistische vormenleer met zijn formele lijnen en vaste getalsverhoudingen. Het land kreeg natuurlijk een agrarische bestemming, maar evenzo belangrijk was het gebied als zomers buitenverblijf voor de regentenklasse en 'nouveau riche' uit het nabijgelegen Amsterdam. Vijftig buitenplaatsen sierden de Beemster, ze lagen vooral langs de Volgerweg. Veel grondeigenaren brachten de zomer door in het statige voorhuis van de stolpboerderij van de pachter.

Karakteristieke herenboerderijen met statige entrees en fruitbomen op het erf.

Prachtig beplante wegen met daartussen de rechtlijnige open kavels, veel iepen en wilgen maar ook suikerperen.

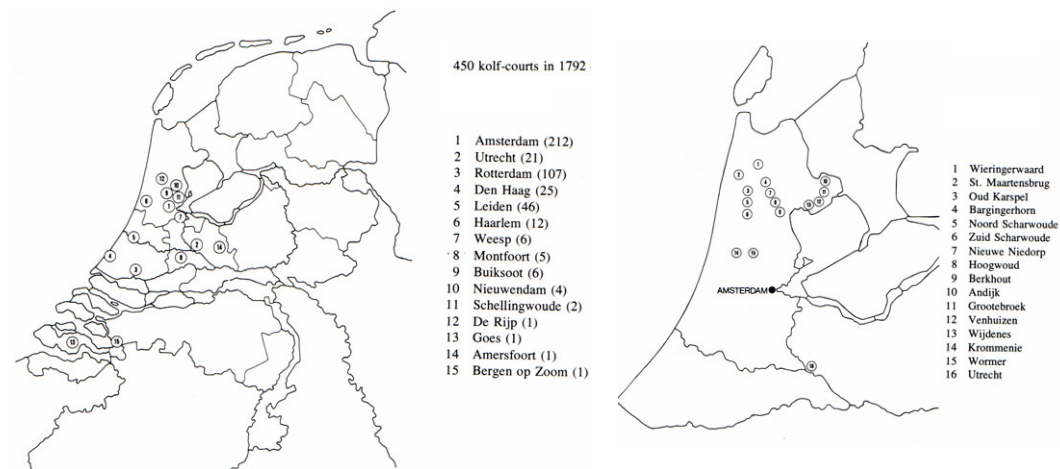
Nast de wegen staan bijna alleen nog bomen op de erven van de boerderijen, veel wilgen en populieren.

De romantische entree van Vrederust aan de Volgerweg, waar vroeger veel luthoven aan lagen.

De Beemster en cultuurhistorie

Van de 50 molens en 30 buitenplaatsen is elk nog maar één exemplaar over en slechts enkele stolpboerderijen staan nog overeind, vooral aan de Middenweg en Volgerweg. Onlangs is door het ministerie van OCNW de nota 'Belvedere' uitgebracht. Hierin pleit men voor het behoud van cultuurhistorische waarden in stad en landschap en voor het opnemen van de cultuurhistorie in nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. Men wil zodoende nieuwe cultuurhistorische waarden genereren. De zorgvuldige aanleg van een golfterrein in de Beemster past in deze visie. De Beemster is altijd meer geweest dan een puur functioneel landbouwgebied. Het was een 'platte' lustwarande, ook bedoeld voor stadsmensen om van het buitenleven te genieten. Het licht in de lijn van de cultuurhistorie van de Beemster om langs de Volgerweg een combinatie tussen boerenbedrijf en ontspanningsoord te ontwikkelen.

Ook op de schaal van Nederland gezien is een golf-terrein in deze streek bijzonder op zijn plaats. In 1792 kende Nederland 450 golf-terreinen met een concentratie in het buitengebied rond Amsterdam.

In 1980 waren er met 11.000 leden nog maar 26 golf-terreinen in Nederland, waarvan slechts 1 in Noord-Holland. Inmiddels zijn er met 143.000 leden al weer meer dan 162 golfaccommodaties in Nederland (dat is inclusief medegebruik op voetbalvelden e.d.) en acht 9- of meer holes banen in Noord-Holland. Maar de gemiddelde bezettingsgraad is dus verdubbeld van 420 naar 880 personen per golf-terrein.

Het land van Vrederust. Een panorama van zuid naar noord, van de watersloot tot aan de Volgerweg. In de huidige situatie is Vrederust het eerste grote open perceel dat vanuit Purmerend een weids uitzicht in zuidwestelijke richting biedt.

Dat is in feite Historisch bepaald door de verkaveling uit 1612. De zuidoosthoek tot aan de Nekkerweg had een veel kleinschaliger percelering en was daardoor veel dichter. In de loop der eeuwen is deze hoek verder verdicht met bedrijfsgebouwen en bosjes. Belangrijk voor de Beemster is dat het land van Vrederust een eenheid blijft, open en weids.

Beemster en golf op Vrederust

Het bijzondere landschap van de Beemster is het uitgangspunt voor de verschijningsvorm van deze golfbaan. De baan moet het hebben van de openheid en het uitzicht over de landerijen. Romantische boomgroepen passen niet in dit landschap. Er zijn heel veel beroemde banen die helemaal geen boombeplanting hebben en toch als zeer uitdagend worden ervaren. Vrederust zal een 'boerenbaan' worden die hindernissen van landbouwgewassen en sloten kent.

De oorspronkelijke verkaveling over de bestaande polder geprojecteerd. De structuur is nog bijna helemaal gaaf.

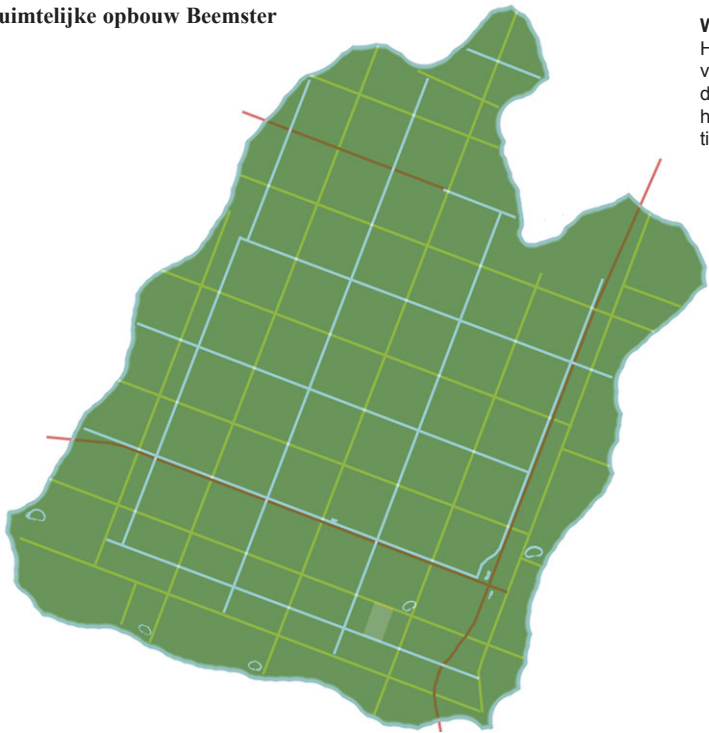

Carnoustie - Schotland

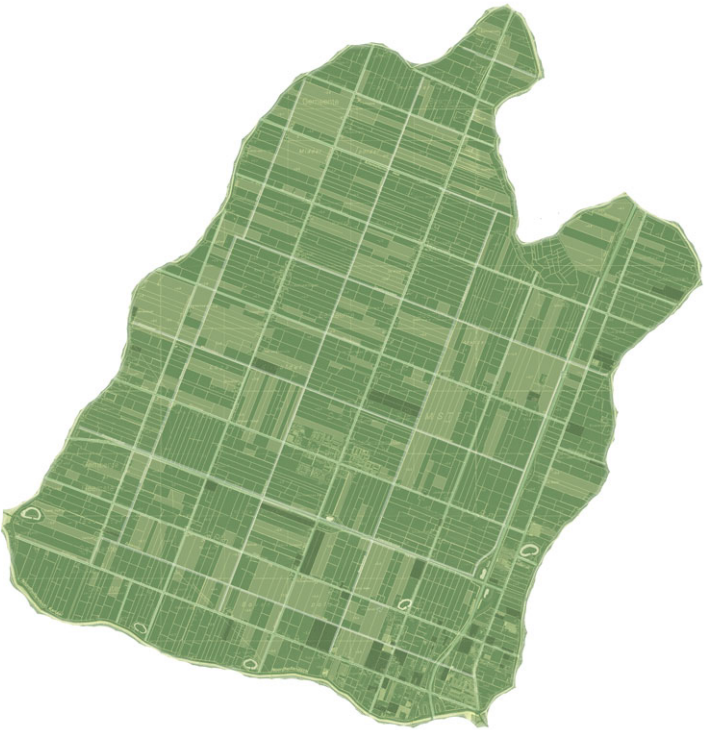
St Andrews - Schotland

Ruimtelijke opbouw Beemster

Wegen en vaarten
Het heldere grid van vaarten en wegen vormt de hoofdstructuur van blokken in de Beemster en is verantwoordelijk voor het genadeloos overzichtelijke perspectief in de polder.

Bomen
Alle opgaande beplantingen liggen langs de wegen en bij de boerderijen. Er zijn slechts enkele beboste 'percelen', meestal fruit.

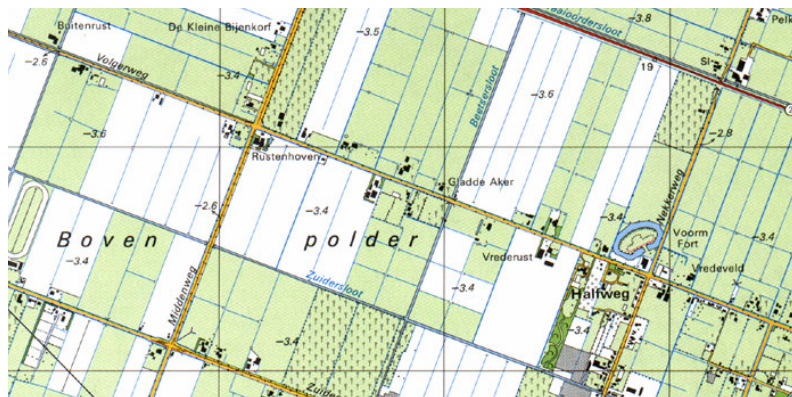
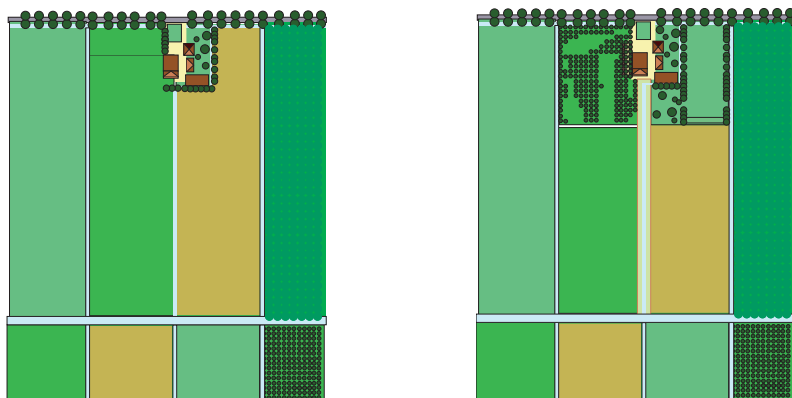
Verkaveling
De verkaveling van de Beemster kent binnen de blokken twee duidelijke richtingen. Een blok is ofwel 20 graden noord-zuid verkaveld, ofwel 20 graden oost-west. Dit geeft een sterke afwisseling in de oriëntatie per blok. De op het eerste gezicht monotone structuur kent in werkelijkheid een enorme rijkdom in verscheidenheid.

Schaal
De zuid-oostelijke hoek heeft een veel kleinschaliger verkavelingspatroon dan de rest van de Beemster. Het is er veel minder open, mede vanwege de rommelige beplanting en vele bedrijven. Zorgvuldigheid bij nieuwe ontwikkelingen is hier het belangrijkste.

Vrederust Golf

Het terrein wordt ingericht door het landbouwbedrijfsysteem en het golfspelsysteem over elkaar heen te projecteren. In de lijn van de verkavelingsstructuur vormen een aantal percelen met verschillende invulling de onderlegger. Een perceel wisselend (akkerbouw)gewas, een perceel ecologische weide met waterpoelen en naast en achter de boerderij een hoogstam fruitboomgaard zoals op historische kaarten te zien veelal de gewoonte was. De middensloot op de kavel krijgt bredere en flauwere oevers als ecologische zone. Het golfspel met zijn specifieke banentechniek en in elkaar gepuzzelde diagonale schootslijnen over strakke fairways snijdt hier dwars doorheen. Ruimtelijk heeft dit nauwelijks invloed op het geheel omdat het slechts het platte vlak beslaat. De spelbeleving is een continu doorkruisen van de drie percelen met hun eigen sfeer en moeilijkheid. De seizoenen spelen hierbij een grote rol; soms staat het gewas hoog en is het zicht beperkt, dan weer vormen stoppels een onneembare 'rough'; meestal zijn de diepe waterpoelen echte 'ballendieven', als het erg warm is vallen ze echter droog en wordt het spel makkelijker; in de lente moet tussen de uitbundig bloesemende fruitbomen met felgekleurde ballen gespeeld worden om ze terug te kunnen vinden, en na de zomer wordt elk spelletje golf afgesloten met zelfgebrouwen cider en eigen gebakken appeltaart. De enige echte golfbaanelementen die 'landschapsvreemd' zijn zijn de 'tees', de 'greens' en de 'bunkers'. De grond om ze iets op te hogen komt van eigen terrein, waardoor op strategische plekken de bunkers ontstaan en waterpoelen die tevens een rol spelen bij drainage en waterretentie. Specifieke landbouwelementen zoals oude trekkers en oogstmachines, waterreservoirs voor vee etc. kunnen worden ingezet om als extra obstakels de baan in moeilijkheidsgraad aan te passen.

Het kleine erf voor de boerderij wordt in feite uitgebreid en omringt de gebouwen. In plaats van los op de kop van de kavel beslaan boerderij en erf dan de volle breedte van de kavel. Dit is bij veel boerderijen langs de Volgerweg en de Middenweg het geval, bijvoorbeeld bij De Eenhoorn.

(ontwerp baantechniek : Hans Oskam)

De fruitboomgaard

De ecologische weide

Maaibeheer maakt het boerenland geschikt voor golf.

De akker